

НАЦИОНАЛНА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКАТА УНИЈА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (НКЕУ-МК)

Трета работна сесија на првата работна група на НКЕУ-МК

ЗЕМЈОДЕЛСКИ ЗАДРУГИ - МОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИЦИ

- Состојба и препораки -

Експерти:

Проф. д-р Александра Мартиновска Стојческа
Доц. д-р Ана Симоновска
Факултет за земјоделски науки и храна

м-р Билјана Петровска Митревска
Национална федерација на
фармери

Поканети експерти:

Томислав Клариќ-Кукуз, Хрватски центар за задружно претприемништво
Проф. д-р Јован Аждерски, доц. д-р Емељ Туна, Факултет за земјоделски науки и
храна

Ко-претседавачи:

м-р Маја Лазареска Јовеска
Министерство за земјоделство, шумарство и
водостопанство на РМ

д-р Васко Хаџиевски
Здружение на
агроекономистите на РМ

Скопје, ноември 2018

Програмскиот совет на Работната група 1 - Земјоделство и рурален развој во рамки на Националната конвенција за Европската Унија во Република Македонија, за третата работна сесија ја предложи темата: **Земјоделски задруги – можности и предизвици.**

Организирањето на земјоделските производители и заедничкото делување во земјоделски задруги е несомнено еден од најефективните начини за подобар пристап до инпути, финансии, информации и пазари. Земјоделските задруги им овозможуваат на производителите да остварат економски придобивки кои инаку не би можеле да ги постигнат сами. Групите на земјоделски производители ја подобруваат преговарачката моќ, ги намалуваат трошоците преку здружување на капиталот и ресурсите и овозможуваат подобар пристап до некои услуги, како што е маркетингот, кои се потешко достапни за поединците. Преку задругите, земјоделците можат да постигнат поефикасна економија на обем, со намалување на единичните трошоци за инпути и услуги. Земјоделските задруги овозможуваат заедничко решавање на проблемите, развивање на нови пазарни можности или проширување на постојните пазари.

Документот е организиран во следниве поглавја:

1. Осврт на концептот на земјоделските задруги – можности и перспективи,
2. Експертска анализа на состојбата на земјоделските задруги и
3. Препораки за поуспешно функционирање на задружниот концепт во Република Македонија.

Накратко, анализата упати кон можни интервенции за подобрување на задругарството во следниве насоки, и тоа:

1. Зголемување на свесноста и едукацијата во однос на здружувањето на земјоделските производители;
2. Прилагодување на законската рамка на потребите и состојбите;
3. Подобрување на институционалната рамка и управувањето со земјоделски задруги.

Осврт на концептот на земјоделски задруги

Проф. д-р Јован Аждерски, Доц. д-р Емељ Туна

Факултет за земјоделски науки и храна во Скопје

Во светот се застапени различни облици на здружување, како доброволни здруженија на производители. Исто така, постојат и различни облици на задруги: општи, специјализирани, кредитни, задруги за обработка на земјата и слично. Во ЕУ постојат 250.000 задруги во кои членуваат 163 милиони граѓани или една третина од населението во ЕУ, а притоа задругите обезбедуваат и вработување за 5,4 милиони луѓе (ЕУ Комисија, 2018).

Со развојот на земјоделството и појавата на стоковото производство, се интензивира и потребата од здружување на земјоделските производители. Земјоделските задруги постојат скоро во секоја земја во светот. Застапени се и во развиените економии и во економиите во развој, при што во голем процент придонесуваат за безбедноста на храната и намалувањето на сиромаштијата во различни делови на светот (ИКА, 2017). Здружувањето примарно им помагаат на земјоделците да ги зголемат своите приходи преку здружување на нивните ресурси, а со тоа и нивното економското зајакнување. Здружените производители можат полесно да се вклопат на пазарот и општествената поделба на трудот, поефикасно можат да ја издржат конкуренцијата, да влијаат на формирањето на цените, полесно да доаѓаат до средства за инвестиции и кредити, да вршат специјализација и поделба на трудот, внатре во самите претпријатија. Земјоделските задруги со од особено голема важност во услови кои се карактеризираат со висок ризик, нецелосно развиен пазар за кредити, осигурување и оуппути (земјоделските производи). Задругите имаат значителни пазарни удели во земјоделското производство во развиените земји, односно голем процент од земјоделското производство се одвива токму преку земјоделските задруги: 83% во Холандија, 79% во Финска, 55% во Италија и 50% во Франција (ИКА, 2017).

Различни форми на задружни организации

Меѓу задружните мислители и аналитичари на задружни идеи, одамна постои согласност дека е тешко да се најде некоја корисна дејност, или вршење на некои корисни општествени служби, кои не би можеле да се извршуваат по задружен пат.

Сите облици на задругарство денес се вбројуваат во 3 сектори и 16 потсектори:

1. Примарен сектор за производство на храна кој вклучува 3 потсектори: земјоделство, рибарство и шумарство;
2. Секундарен индустриски сектор со 2 потсектора: мала и средна кооператива на индустрија и занаетчиство; и
3. Терцијарен сектор (сектор на услуги) кој покрива 11 потсектори: банкарство, кредитни унии и осигурување (овие три го прават финансискиот потсектор), потрошувачка, независна трговија на мало и трговија на големо, изнајмување на станови, здравство, социјална заштита, транспорт, комуналии, и останати кооперативи кои спаѓаат во неспецифицираните сектори, а тоа се на пример: мултифункционални, образовни, издавачки, туристички и други видови на задруги.

Разлики помеѓу задружниот и останатите сектори

Современиот задружен сектор на стопанисување се базира на втемелени задружни принципи и вредности, кои придонесуваат кон економска и социјална добросостојба на поширок круг на луѓе од различни професии. За да се остварат целите на силен задружен сектор на стопанисување на задругите, придонесуваат благодетите кои што членовите ги добиваат преку обезбедување нови услуги и развивање нови работни места на кооперативна (задружна) основа.

Кога станува збор за разликите како што се на пример акционерските друштва, често се истакнуваат институциите за формирање на имоти, остварување и распределба на добивка. Имотот на акционерското друштво се формира на основа улогата на акционерите. Во таа смисла делницата (акцијата - влогот) на сопственикот му донесува (носи) одреден принос - дивиденда. Делницата е хартија од вредност која по правило, во прометот е пренослива. Што се однесува до задружниот имот, тој исто така се состои од влогови (удели). Меѓутоа, овие удели можат да бидат различни - од било каква имотна вредност (покрај парични удели, тоа можат да бидат машини, земјиште, влог во труд (работа) кој се разликува од работниот однос). За разлика од делниците, задружниот удел не е хартија од вредност и, по правило, не е пренослив. Конкретниот третман на уделите и распределбата на остварените вишоци се уредува со Статутот, односно со правилата на секоја поединечна задруга. Според тоа, може да се каже дека

претпријатието кое нуди изгледи на неограничена добивка или екстравагантна добивка на инвеститорите, не може да се нарече задруга.

Какви видови на задруги постојат?

- **Земјоделските задруги** ги задоволуваат потребите во поглед на потребните инпути за земјоделството, извршуваат преработка и маркетинг на одредени производи,
- **Потрошувачките задруги** го обезбедуваат своето членство со потребни производи и услуги од подобар квалитет по конкурентни цени,
- **Работничко-произведувачките задруги** се формираат заради креирање или одржување на вработеноста во комуналната заедница,
- **Станбените задруги** даваат можност на луѓето со ниски доходи да дојдат до сопствен дом,
- **Задругите за осигурување** заштитуваат поединци и мали претпријатија од ризици,
- **Кредитните унии и задружните банки** служат за штедење на луѓето со ограничен (мал) доход на кои не им се достапни комерцијалните банки како и за доделување на кредити на т.н. микропретпријатија кои, на друг начин, не би биле во можност да обезбедат осигурување на своите работи, - туристичките задруги даваат можност за организиран одмор и патување за своите членови и тоа по фер цени и добар квалитет на услуги,
- **Задругите за комунален развој** се формираат со цел за вкупен придонес за развивање на локалните заедници, а особено во поглед на социјалниот, економскиот и културниот развој.

Што е задруга?

Задругата е автономна асоцијација на доброволно здружени лица кои имаат за цел да остварат одредени економски, социјални и културни потреби и желби преку заедничко поседувано и демократски контролирано претпријатие. За дефиницијата да биде потполно јасна, потребно е да се истакнат следните карактеристики на задругите:

- Задругата е **автономна**, што значи дека е независна од власта и приватните фирми колку е тоа можно.

- Задругата е **здружение на лица** што значи дека задругите се слободни во одбирањето на легален начин на членови. Дозволено е пристап во членството на индивидуални и правни лица вклучувајќи и компании.
- Лицата се здружени **доброволно** што значи дека членството во задругата не треба да биде задолжително туку да биде слободно во поглед на влегувањето и излегувањето од задругата, имајќи ги во предвид целите и ресурсите на задругата.

Земјоделска задруга е правно лице (претпријатие) основано на доброволна основа и контролирано од лицата кои го употребуваат. Задругата претставува демократски управувано претпријатие од страна на членовите (сопственици) со основна цел да одговори на нивните заеднички потреби. Во многу аспекти, задругата е како и секое друго партнерство, акционерско друштво или претпријатие со ограничена одговорност. Од друга страна задругите значително се разликуваат во однос на:

- Целта
- Сопственоста
- Контролата
- Распределбата на придобивките
- Задругите освен економска, имаат и поважна СОЦИЈАЛНА димензија!

Основната цел на задругата е да се обезбедат услуги на членовите со најниски можни трошоци, а не да генерира највисока добивка за членовите.

- Во исто време задругата треба да обезбеди доволно приходи за да се задоволат постојаните капитални потреби.
- Првична замисла, задругите да функционираат на непрофитна основа (Терминот "профит" бил избегнуван и наместо тоа, приходите биле нарекувани "заштеди". Дел од заштедите биле задржувани од страна на задругите, а преостанатиот износ им бил враќан на членовите како патронажни дивиденди).

Основни задружни принципи

1. Доброволно и отворено членство - Задругите се доброволни организации отворени за сите лица кои имаат потреба од услугите кои ги нуди задругата. Сите тие лица мораат да ги прифатат сите одговорности за членство без било какви дискриминаторски однос кон половите, социјалните, политичките или религиозните разлики.

2. Демократска контрола на членовите - Задругите се демократски организации управувани од членовите и истите земаат активна улога во сите процеси на донесување одлуки.
3. Економска партиципација на членовите - Членовите на задругата плаќаат членарина како придонес на задругата, но во исто време имаат контрола на финансиските средства.
4. Автономија (самостојност) и независност - Задругите се самостојни и независни организации управувани само од членовите.
5. Образование, обука и информирање - Задругите ги информираат своите членови, им обезбедуваат обука како на членовите, на избраните управни тела, така и на вработените за да можат сите да имаат можност да придонесат во целост на организацијата.
6. Меѓузадружна соработка - Задругите им служат на своите членови на најдобар начин преку овозможување на соработка од било каков вид меѓу членството.
7. Грижа за заедницата - Со фокусирање на потребите на членовите, задругите работат и им придонесуваат за одржлив развој на нивните заедници и општеството.

Основни дилеми врзани за задругарството

Првата дилема во однос на задругите е нејзината профитабилност и изворите на финансирање. Независно од фактот дека задругите имаат истовремено економски и социјални цели, мора да се подвлече дека се тие, пред се, економски организации - што значи дека во работењето мораат да остваруваат успех за да можат да опстанат. Во исто време, важно е да се истакне дека задругата е *непрофитна организација*, заради тоа што профитот не потекнува од надворешните интереси, туку основната цел за нејзиното постоење исполнување на потребите и барањата на нејзините членови. Членовите на задругата заеднички ги носат одлуките во однос на работењето, но истовремено носат и заедничка одговорност во случајот на лошо работење на задругата.

Во литературата за задружната проблематика, често се среќава и дилемата на релација мали-големи задруги. Меѓутоа, како доказ дека големината не е одлучувачка за суштинското битие за задругата, може да се земе пример за десетина сиромашни земјоделци кои покрај сопствените, повеќето традиционални, средства за производство, произведуваат самостојно и заедно ги продаваат своите производи, формирајќи на тој начин

задруга. Но, продажбата на производи на задружна основа може да биде корисно и за повеќе десетици и стотици големи индивидуални фарми, кои користат скапа и модерна технологија во производството. Во двата случаја може да стане збор за вистинска задруга со една разлика, дека е потешко и покомплицирано да се управува со втората задруга токму заради нејзината големина. Во согласност со Законот за задруги (2013) обемот на земјоделските задруги во Република Македонија се определува во зависност од бројот на членовите и за мала задруга се смета задруга која има повеќе од 10 а помалку од 19 членови. Секоја задруга со 20 или повеќе членови е класифицирана како задруга со поголем обем.

Зошто задруги во земјоделството?

Понекогаш постои погрешно верување дека формирањето на задругите автоматски ќе ги реши деловните проблеми со кои се соочуваат индивидуалните земјоделски производители, но во реалноста, формирањето на задруга не ги елиминира ограничувањата со кои мора да се соочат сите останати економски субјекти. Задругите се под влијание на истите економски сили, законски ограничувања и меѓучовечки односи како и останатите економски субјекти.

Основните економски принципи кои го поттикнуваат создавањето на задруги се:

- Пазарна несовершеност и
- Потенцијалот на задругите за давање на сигурност (цена, откуп, ниски цени за инпути, преговарачка моќ и сл) преку колективни активности.

Во услови на голема расцепканост на понудата или голем број на мали земјоделските производители од една страна и концентрација на страната на побарувачката, пазарот не е во можност да ја оствари својата функција и се случува ПАЗАРЕН НЕУПЕХ.

Пазарен неуспех - Понуда:

- Актуелни и традиционални проблеми со откупот на земјоделските производи,
- Ниски и условени откупни цени,
- Не исплаќање на откупените земјоделски производи и
- Многу други проблеми со кои се соочуваат земјоделските производители индивидуално.

Пазарен неуспех - Побарувачка:

Од страната на побарувачката, откупувачите се соочуваат со проблемот на големи трошоци на трансакции заради потребата да се пронајдат потенцијалните добавувачи, со мали количини на нестандартизирани производи (неможност за исполнување на капацитетите), трошоци за голем број на договори итн.

Земјоделските задруги како и останатите видови на задруги, без сомнение, овозможуваат остварување економски бенефиции за своите членови. Литературата најчесто посочува на три типа на задруги во земјоделството, а секој фармер истовремено може да биде член на повеќе различни задруги, во зависност од типот на услугата која што задругата ја нуди.

Типови на задруги во земјоделството:

- **Маркетинг задруга** – ги обработува и дистрибуира производите на земјоделските производители;
- **Задруга за набавка** – набавува инпути за земјоделските производители искористувајќи ги попустите на големо. Инпутите потоа им се достапни на членовите по најнизок можен трошок;
- **Услужна задруга**– нуди одредени услуги на членовите по минимален трошок (пр: систем за кредитирање на фарми, осигурителни компании и сл.)

Земјоделски задруги заради:

- **Пониски цени** – задоволување на потребите во поглед на заедничка набавка на потребните инпути за земјоделството по пониски цени;
- **Зголемена конкурентност** – заедничка продажба, при што задругарите се здобиваат со поголема моќ на преговарање и пласман на своите производи;
- **Заеднички профит** – како непрофитна организација, задругата не го максимизира профитот туку им го враќа на своите членови;
- **Рамноправност** – во донесување на одлуките и распределбата на остварениот профит.

Заклучок

Задругите се најстар облик на здружување на производителите. Со развојот на земјоделството и појавата на пазарното производство се укажува потребата производителите да се здружуваат. Таквата потреба произлегува од фактот дека

здружените производители можат полесно да се вклопат во пазарот и општествената поделба на трудот, поефикасно можат да ја издржат конкуренцијата на пазарот и сами да ја контролираат, поволно да се набавуваат репроматеријали, полесно да доаѓаат до кредити, потоа, да вршат специјализација и поделба на трудот внатре во самите претпријатија.

Формирањето на задруга може да биде многу голем предизвик, но и многу благодарна активност. Таа бара голема доверба во моделот на функционирање на задругите, многу знаење, истражување, планирање, трпеливост и посветеност. Развојот и создавањето на задруга можеби нема да го има посакуваниот исход или за успешно работење ќе биде потребно повеќе време од она што било предвидено. Предностите од членување во задруга е обезбедите поголеми финансиски придобивки за себе и својот бизнис и напорите на лицата кои инвестираат во себе, во својата и иднината на средините во кои што опстојуваат, на крајот ќе бидат наградени со придобивки.

Користена литература:

Аждерски, Ј. и Туна, Е. 2014. Поглавје 5: Земјоделски задруги. Во: ЗАЕМ, Прирачник за млади фармери – Започнување на бизнис во земјоделството. ЗАЕМ, 25-37.

ИКА, 2017. Извештај 2017, Меѓународна алијанса на задруги (International Cooperative Alliance). Exploring the co-operative economy.

ЕУ Комисија, 2018. Задруги (Cooperatives) https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/cooperatives_en.

Котевска, А. и Мартиновска, С. А. 2015. (Regional Research Promotion Programme) “The Impact of Socio-Economic Structure of Rural Population on Success of Rural Development Policy”. Association of Agricultural Economists of Republic of Macedonia. Skopje.

МЗШВ, 2018. Дата база на земјоделски задруги.

Експертска анализа на состојбата на земјоделските задруги

Вовед

Задружниот сектор во Република Македонија сè уште не е доволно развиен заради драстично изменетата улога на задругите од социјализмот и неповолните државни политики за развој на задружниот концепт од осамостојувањето на земјава.

Со цел да се согледаат тековните проблеми и предизвици со коишто се сочуваат земјоделските задруги во Република Македонија, експертите од Факултетот за земјоделски науки и храна и од Националната федерација на фармери, организираа и одржаа состаноци со претставници на разни чинители коишто делуваат во областа на земјоделското задругарство, и тоа со: 1) Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ), 2) Факултетот за земјоделски науки и храна-Скопје, 3) Проектот „Поддршка за развој на земјоделските задруги“, 4) Македонската асоцијација на земјоделски задруги (МАЗ), 5) Националната федерација на фармери (НФФ) (анкетирани 30 членови на земјоделските задруги) и 6) Министерство за труд и социјална политика. Анкетниот прашалник содржеше прашања коишто имаа приоритет да ги идентификуваат придобивките од здружувањето на тековните членови, но и главните пречки за развојот на задругарството во земјава.

Општа состојба

Во 2018 година во Република Македонија има 37 регистрирани земјоделски задруги (МЗШВ, 2018). Само 6 од регистрираните задруги се големи (16,2%), со повеќе од 20 членки, додека останатите (31) се мали со до 19 членки или 83,8%. Во задругите членуваат 260 мажи и 50 жени, односно 20 % се жени (ЕУ Проект Поддршка на развој на земјоделски задруги, 2018). Во најголем дел, земјоделските задруги се мали и покрај големиот број на ситни земјоделски производители коишто се соочуваат со проблеми за ефикасно производство, неможност за постигнување економии од обем, високи трошоци на трансакции, мала преговарачка моќ и влијание на откупните цени и количини на произведените производи и сл.

Ниската стапка на членство на земјоделските производители во земјоделските задруги е една од првите индикатори за нивото на социјален капитал во руралните

средини (Котевска и Мартиновска, 2015). Но, токму оваа расцепканост, придружена со слабата модернизација на земјоделските стопанства, ја нагласуваат потребата за промена на ставовите на земјоделските производители за соработка и повторно воспоставување на потенцијалите на здружувањето.

Клучни сознанија од средбите и анкетата

Теренските сознанија од реализираните средби и анкетата укажаа на клучни аспекти за идентификување на состојбата на земјоделското задругарство во Република Македонија.

Земјоделските производители најмногу се здружуваат заради остварувањето на економски интерес поврзан со ефикасноста на производството, намалувањето на производните трошоци и подобрувањето на преговарачката моќ и пазарниот статус на производителите за обезбедување на сигурен пласман и повисока пазарна цена. Исто така, дополнителен мотив да се биде задругар е социјалниот аспект на задругите, иако свеста за овој сегмент сè уште не е доволно подигната, па треба да се посвети поголемо внимание на градењето доверба помеѓу задругарите и подобрување на нивната комуникација. Во оваа смисла, задругарите заедно и сложно би делувале за решавање на заедничките проблеми и за влијаење врз надлежните институции и нивните инструменти за подобрување на состојбата на задругите. Понатаму, треба да се зголеми и свеста кај задругарите за придобивките од користењето на заеднички ресурси, како на пример, заедничка механизација, здружување на работна сила, заедничка апликација за грантови и државна поддршка, окрупнување на земјоделското земјиште, примена на производни стандарди, пристап и преговори со големите трговски синџири и слични заеднички активности.

Кај менталитетот на македонскиот земјоделски производител сè уште постојат бариери за функционално следење и применување на принципите на задругарството. Недоволната информираност и едукација придонесуваат кон зголемување на отпорот на производителите да бидат активни членови во задруга. Дури и оние коишто се членови, не се комплетно посветени на развојот на задругата како колективно добро, туку пред сè, го следат својот личен интерес. Во однос на рамноправноста на мажите и жените, многу малку жени - земјоделски производители членуваат во задругите, а уште

помалку од нив се дел од управниот одбор на задругата. Истото се однесува и на вклученоста на младите во задругите, особено во делот на управувањето.

Постои и асиметричност во протоколот на информации помеѓу различните чинители во земјоделското задругарство. Така, на пример, беше наведено дека според Агенцијата за вработување или Локалните центри за вработување, доколку земјоделските производители станат членови или основачи на земјоделска задруга, тогаш го губат правото на користење на социјалните пакети (на пример, статусот на невработено лице, технолошки вишок или право на пензионирање), иако не постои правна основа за тоа, така што ова прашање треба подетално да се истражи и да се дадат јасни насоки. Воедно, Министерството за труд и социјална политика ќе спроведе дополнителни информативни сесии со вработените со цел да не прават пречки кои не соодејствуваат со Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност и Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување.

Една од главните посочени пречки за развојот на задругарството од страна на анкетираниите е нефункционалноста на тековниот Закон за земјоделски задруги и неговата нехармонизираност со другите закони. Одреден дел од тековниот закон го отежнува функционирањето на задружната идеја, каде што се потенцира потребата од здружување за подобрување на производствените активности, а се изоставува пазарниот сегмент за подобрување на пласманот, заедничкиот настап на пазарот, како и други пазарни прашања. Тековниот закон не ги разграничува задругите од останатите форми на трговски друштва (друштва со ограничена одговорност, акционерски друштва и др.) и на тој начин се губат основните принципи на задругарството за исполнување на економските, социјалните и културните потреби на членовите во задругата преку демократска контрола.

Евидентни се проблемите односно забуните коишто се јавуваат во врска со оданочувањето. Ова прашање е елаборирано во истражување на НФФ во соработка со МААЗ со поддршка на We Effect. Оданочувањето на доходот што се остварува преку земјоделска задруга е регулирано со Закон за данок на добивка, каде што даночната основа е оданочената добивка определена од сметководствениот бруто-профит пресметан во согласниот со прописите за сметководство како разлика помеѓу вкупните приходи и вкупните расходи, зголемена за непризнаени расходи. Стапката на данокот на добивка изнесува 10%. Токму тука настануваат проблеми со аплицирање за

финансиски поддршки за развој на задругата, која реално е донација, а се оданочува согласно истоимениот закон. Данокот на добивка на задругата во износ од 10% треба да се плати на годишната бруто добивка и дополнителни 10% персонален данок на доход треба да плати секој сопственик во случај кога задругата ќе распредели дивиденди.

Резултатите од средбите и анкетата покажаа дека е потребна поголема заложба на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, како и на другите институции, во процесот на развивање на земјоделските задруги. Непостоењето на Стратегија за развој на земјоделските задруги го отежнува процесот на развојот на задругите. Понатаму, програмите за поддршка во земјоделството немаат дадено приоритет на земјоделските задруги, а онаму каде што постои поддршка, не е соодветно формулирана. Така, на пример, потребно е правилно дефинирање на критериумите за земјоделски задруги во националната Програма за рурален развој. Дополнително треба да се отвори дискусија во однос на тоа дали со Програмата за рурален развој треба да се поддржуваат платите на менаџерите на задругите или, пак, тие фондови да се пренасочат кон поддршка на инвестиции и развој на нови технологии во задругата. Ненавремената исплата на поддршката од страна на државата, дополнително го попречува нивниот развој. Исто така, и поддршката од Европските фондови не е достапна во целост за задругите (според изјавите, задругите користат само околу 30%, а останатиот дел од поддршката ја користат луѓе надвор од задругата коишто само го спроведуваат проектот или се консултанти). Со цел да се надминат овие препреки, потребна е поредовна комуникација на земјоделските производители и надлежните институции.

Заклучок

Како општ заклучок е дека постоењето на функционални земјоделски задруги во земјава отвора поволни можности за развој на секторот, преку заедничко делување, комбинирање на ресурсите, заеднички настап на пазарите и слични придобивки. Сепак, во моментот задругите се соочуваат со голем број предизвици од организациски, законски и институционален карактер. При дефинирањето на препораките за земјоделските задруги, треба да се земе предвид дека се неопходни заеднички и

координирани напори од страна на производителите, но и поддршка од институциите. Од една страна, преку соодветна едукација и мотивација потребно е поттикнување на земјоделските производители да се здружат за остварување на заедничкиот економски, социјален и културен интерес. Од друга страна, државата е должна да обезбеди соодветна рамка, програма и механизам за надминување на воочените препреки и успешно функционирање на заедницата.

ПРЕДЛОГ-ПРЕПОРАКИ: Земјоделски задруги – можности и предизвици

1. Зголемување на свесноста и едукацијата во однос на здружувањето на земјоделските производители:

- Да се зголеми информираноста и да се подигне свеста кај земјоделските производители за важноста и придобивките од здружувањето (на пр. да се користат позитивни примери кај нас и во странство за успешно функционирање на земјоделски задруги, инфо сесии, стручни собири, теренски посети и сл.).
- Да се обезбедат континуирани советодавни услуги за поддршка на здружувањето.
- Да се обезбеди континуирана обука и едукација на членовите и управителите на задругите, особено во однос на управувањето, претприемништвото, преговарањето, маркетингот, планирањето на бизнисот, производните технологии и сл., како и да се посвети особено внимание на вклучување на младите и жените во членството и управувањето на задругите.
- Да се обезбеди правилно толкување и информирање за разни прашања кои создаваат забуна и недоверба (на пр. оданочувањето, разлика меѓу задруга и останатите правни субјекти и сл). Агенцијата за вработување и нејзините локални центри да ги информира задругите дека нема законски бариери кон основачите и членовите на земјоделски задруги за губење на правото на користење на социјални пакети.

2. Прилагодување на законската рамка на потребите и состојбите:

- Да се ревидира и прилагоди сегашната законска рамка (за постоечките задруги и за основање на нови задруги).
- Самите задруги активно да се вклучат и да имаат клучна улога во процесот на формулирање на новите законски решенија.
- Да се усогласат различните законски акти коишто се однесуваат на земјоделските задруги.
- Законски да се заштити задружниот имот, како неделив и непренослив, за да остане во сопственост на задругата.
- Да се изменат критериумите за минимален број на земјоделски производители коишто може да основаат земјоделска задруга.
- Земјоделските задруги соодветно да се опфатени во новиот Закон за земјоделство и рурален развој, како и во новата Национална стратегија за земјоделство и рурален развој.

3. Подобрување на институционалната рамка и управувањето со земјоделски задруги:

- Да се воведат посебни владини мерки за поддршка на земјоделските задруги за нивен развој, примена на нови технологии во производството, како и нивна техничка поддршка, но и да им се даде приоритет и/или дополнително бодување на задругите при оцена на нивните апликации за одредени мерки на поддршка.
- Да се овозможи приоритет на задругите за користење на државно земјиште.
- Да се развива комуникацијата и протекот на информации меѓу институциите во однос на функционирањето на земјоделските задруги (на пр. меѓу министерствата, разните агенции и другите релевантни институции).
- Да се зголеми и зајакне комуникацијата помеѓу земјоделските задруги и институциите (на пр. поактивно вклучување и учество на претставници на земјоделските задруги во работните групи при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, и сл.).
- Да се подобрат економските и социјалните врски помеѓу задругарите и задругата (на пр. јасно дефинирани и структурирани цели на задругата, воведување на внатрешни механизми за почитување на статутот на задругата и задружните принципи, особено во однос на испорачување на договорените количини на производи).
- Да се воспостават поволни механизми за финансирање на земјоделските задруги.
- Да се поттикнат инвестиции во задругите поврзани со послебремените активности, за додавање вредност на производството и делумно решавање на проблемот со откупот.